

## Polacy o reparacjach i stosunkach polsko- niemieckich

Znak jakości przyznany CBOS przez  
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022



Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej  
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa  
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl  
<http://www.cbos.pl>  
(48 22) 629 35 69

1 września br. poseł Arkadiusz Mularczyk przedstawił opracowany przez kierowany przez siebie zespół parlamentarny<sup>1</sup> oraz ekspertów z różnych dziedzin (historyków, ekonomistów i statystyków) „Raport o stratach poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej 1939–1945”. Straty te oszacowano na 6 bilionów 220 miliardów 609 milionów złotych. 14 września Sejm RP większością głosów przyjął uchwałę, w której wezwał rząd Republiki Federalnej Niemiec „do jednoznacznego przyjęcia odpowiedzialności politycznej, historycznej, prawnej oraz finansowej za wszystkie skutki spowodowane w Rzeczypospolitej Polskiej i obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej w wyniku rozpętania II wojny światowej przez III Rzeszę Niemiecką”<sup>2</sup>. Mimo poparcia uchwały przez zdecydowaną większość posłów, domaganie się reparacji wojennych od Niemiec budzi kontrowersje. Kwestionowana – także przez władze niemieckie – jest podstawa prawna tych roszczeń. Kanclerz Niemiec Olaf Scholz, powołując się na stanowisko poprzednich rządów federalnych, stwierdził w wywiadzie dla FAZ (Frankfurter Allgemeine Zeitung), że kwestia reparacji została już ostatecznie rozstrzygnięta. Rządzący spotykają się także z zarzutami instrumentalizowania tej sprawy na użytek polityki krajowej, zwłaszcza w kontekście przyszłorocznych wyborów parlamentarnych.

We wrześniowym badaniu<sup>3</sup>, jeszcze przed przekazaniem Niemcom noty dyplomatycznej dotyczącej rekompensat za szkody wojenne, po raz kolejny już spytaliśmy respondentów o ich stosunek do ubiegania się od Niemiec reparacji wojennych oraz ogólnie – o ocenę obecnych stosunków polsko-niemieckich.

---

<sup>1</sup> Parlamentarny Zespół ds. Oszacowania Wysokości Odszkodowań Należnych Polsce od Niemiec za Szkody Wyrządzone w trakcie II Wojny Światowej

<sup>2</sup> Uchwała Sejmu RP z dnia 14 września 2022 r. w sprawie dochodzenia przez Polskę zadośćuczynienia za szkody spowodowane przez Niemcy w czasie II wojny światowej

<sup>3</sup> Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (389) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

– wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),

– wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,

– samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 5 do 15 września 2022 roku na próbie liczącej 1119 osób (w tym: 58,0% metodą CAPI, 25,3% – CATI i 16,7% – CAWI).

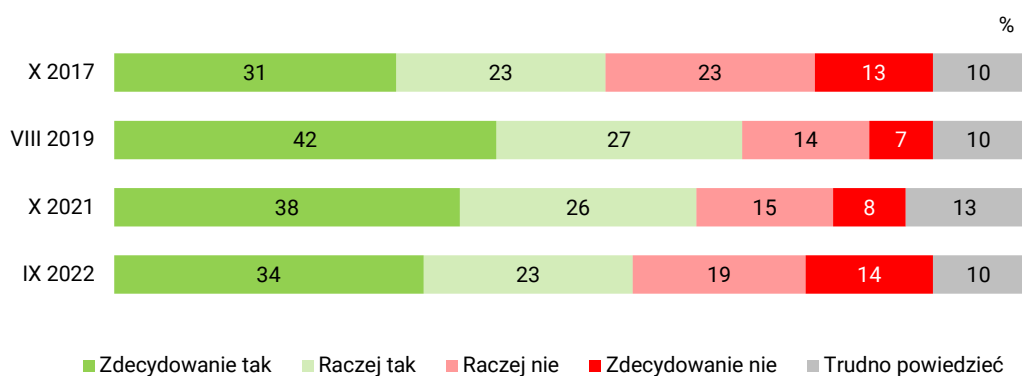
CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

## POPARCIE DLA ROSZCZEŃ REPARACYJNYCH

Zapowiedzi domagania się przez Polskę reparacji wojennych od początku spotykały się z pozytywnym przyjęciem wśród badanych. Obecnie wystąpienie do Niemiec o odszkodowania popiera ogółem 57% respondentów, przeciw jest co trzeci z nich (33%). Społeczna aprobatą dla ubiegania się o reparacje jest obecnie wyższa niż w październiku 2017 roku, ale niższa niż w latach 2019–2021. Najwięcej zwolenników podjęcia działań w tej sprawie notowaliśmy w lipcu 2019 roku (69%).

CBOS

RYS. 1. Czy, Pana(i) zdaniem, Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej?



Poparcie dla tej kwestii przeważa w większości uwzględnionych w analizach grup społeczno-demograficznych. Ponadprzeciętnie dużo zwolenników tego posunięcia jest wśród ankietowanych z wykształceniem podstawowym (77%), także zasadniczym zawodowym (66%), osób słabo i średnio sytuowanych (75% wśród deklarujących miesięczne dochody *per capita* poniżej 1000 zł, 66% wśród mających do dyspozycji od 1500 zł do 2999 zł), ponadto wśród mieszkańców wsi i najmniejszych miast (66%), a zwłaszcza rolników (70%), oraz starszych respondentów, mających od 65 do 74 lat (67%) i więcej (71%). Im wyższe wykształcenie (a także ogólnie status społeczno-ekonomiczny), większa miejscowość i niższy wiek, tym częstsza dezaprobatą dla dochodzenia roszczeń reparacyjnych. Więcej przeciwników niż zwolenników tego rozwiązania jest wśród mieszkańców największym miast (51% do 43%), badanych z wyższym wykształceniem (49% do 41%), a także uczniów i studentów (52% do 44%). Ponadprzeciętnie często przeciwni wysuwaniu roszczeń reparacyjnych są także badani do 34 roku życia (43%) oraz osoby względnie dobrze sytuowane: o miesięcznych dochodach *per capita* od 3000 zł wzwyż (41%). Za domaganiem się odszkodowań częściej opowiadają się mężczyźni (65%) niż kobiety (50%).

Stosunek do kwestii reparacji wojennych zależy przede wszystkim od orientacji politycznej i, szerzej, światopoglądowej. Ubieganie się o nie popiera ponad trzy czwarte respondentów deklarujących poglądy prawicowe (76%), ale także ponad połowa ankietowanych lokujących swoje poglądy

w centrum (56%). W większości przeciwne temu posunięciu są natomiast osoby identyfikujące się z lewicą (55%). Ponadto poparcie w tej sprawie jest tym większe, im częstszy udział w praktykach religijnych, i odwrotnie.

Ubieganie się o reparacje popiera ogromna większość zadeklarowanych wyborców Prawa i Sprawiedliwości oraz Konfederacji. W większości przeciwni temu są natomiast sympatycy pozostałych ugrupowań uwzględnionych w analizach: Koalicji Obywatelskiej, Lewicy oraz Polski 2050 Szymona Hołowni. W ciągu minionego roku we wszystkich trzech wspomnianych elektoratach znacząco przybyło przeciwników występowania o reparacje.

TABELA 1

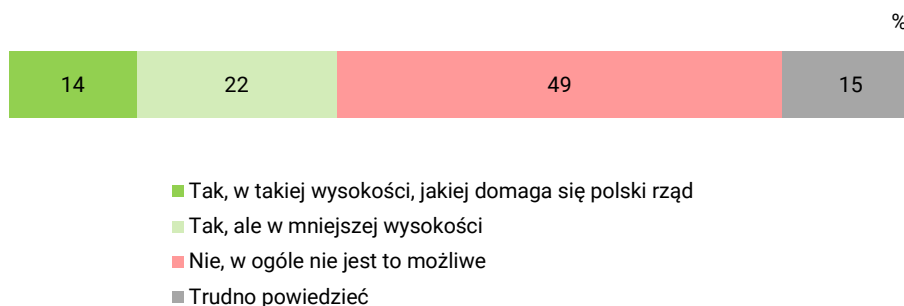
Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość	88	6	6
Konfederacja Wolność i Niepodległość*	82	12	6
Polska 2050 Szymona Hołowni	29	59	12
Lewica	28	66	6
Koalicja Obywatelska	22	69	9

\* Ze względu na niewielką liczebność wyborców tego ugrupowania w badanej próbie ich deklaracje należy interpretować z ostrożnością

Polacy są dość sceptyczni w ocenie możliwości uzyskania od Niemiec reparacji wojennych. Niemal połowa (49%) uważa, że nie jest to w ogóle możliwe. Z kolei 36% sądzi, że uzyskamy odszkodowania. Większość z tych osób (tj. 22% ogółu badanych) jest zdania, że ich wysokość będzie niższa, niż wynikałoby to z szacunku poniesionych strat.

CBOS

RYS. 2. Czy, Pana(i) zdaniem, uzyskanie przez Polskę odszkodowań od Niemiec jest możliwe czy nie?



Spośród cech społeczno-demograficznych opinie w tej kwestii różnicuje przede wszystkim wykształcenie. Im jest ono wyższe, tym częstsze przekonanie, że uzyskanie reparacji jest nierealne, i odwrotnie: im niższy poziom wykształcenia, tym częściej wyrażane są nadzieje na otrzymanie odszkodowań przynajmniej w części pokrywających straty wojenne.

TABELA 2

Wykształcenie	Czy, Pana(i) zdaniem, uzyskanie przez Polskę odszkodowań od Niemiec jest możliwe czy nie?			
	Tak, w takiej wysokości, jakiej domaga się polski rząd	Tak, ale w mniejszej wysokości	Nie, w ogóle nie jest to możliwe	Trudno powiedzieć
w procentach				
Podstawowe/gimnazjalne	17	32	28	22
Zasadnicze zawodowe	21	22	45	12
Średnie	14	21	51	15
Wyższe	7	16	64	14

Ocena możliwości uzyskania reparacji zależy w dużej mierze od orientacji politycznej i światopoglądowej. W skuteczność roszczeń reparacyjnych wierzy ponad połowa badanych deklarujących prawicowe poglądy polityczne (ogółem 52% z nich). Dwie trzecie identyfikujących się z lewicą (66%) oraz ponad połowa określających swoje poglądy jako centrowe (54%) wątpi w możliwość otrzymania reparacji. Nadziejom na uzyskanie odszkodowań sprzyja religijność – wśród osób kilka razy w tygodniu uczestniczących w praktykach religijnych za realne uznaje to ponad połowa (56%).

W elektoratach optymistami w tej kwestii są przede wszystkim wyborcy Prawa i Sprawiedliwości, w większości przekonani o możliwości skutecznego dochodzenia roszczeń. Wśród zwolenników pozostałych ugrupowań dominuje sceptycyzm.

TABELA 3

Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, uzyskanie przez Polskę odszkodowań od Niemiec jest możliwe czy nie?			
	Tak, w takiej wysokości, jakiej domaga się polski rząd	Tak, ale w mniejszej wysokości	Nie, w ogóle nie jest to możliwe	Trudno powiedzieć
w procentach				
Prawo i Sprawiedliwość	36	29	20	15
Konfederacja Wolność i Niepodległość*	9	27	55	9
Lewica	6	20	67	7
Polska 2050 Szymona Hołowni	3	16	70	11
Koalicja Obywatelska	1	16	75	8

\* Ze względu na niewielką liczebność wyborców tego ugrupowania w badanej próbie ich deklaracje należy interpretować z ostrożnością

Ocena możliwości otrzymania reparacji wiąże się ze stosunkiem do ubiegania się o nie. Ogromna większość przeciwników występowania z roszczeniami nie wierzy w możliwość uzyskania odszkodowań. Zwolennicy tego kroku zakładają, że otrzymanie zadośćuczynienia za straty wojenne będzie możliwe.

TABELA 4

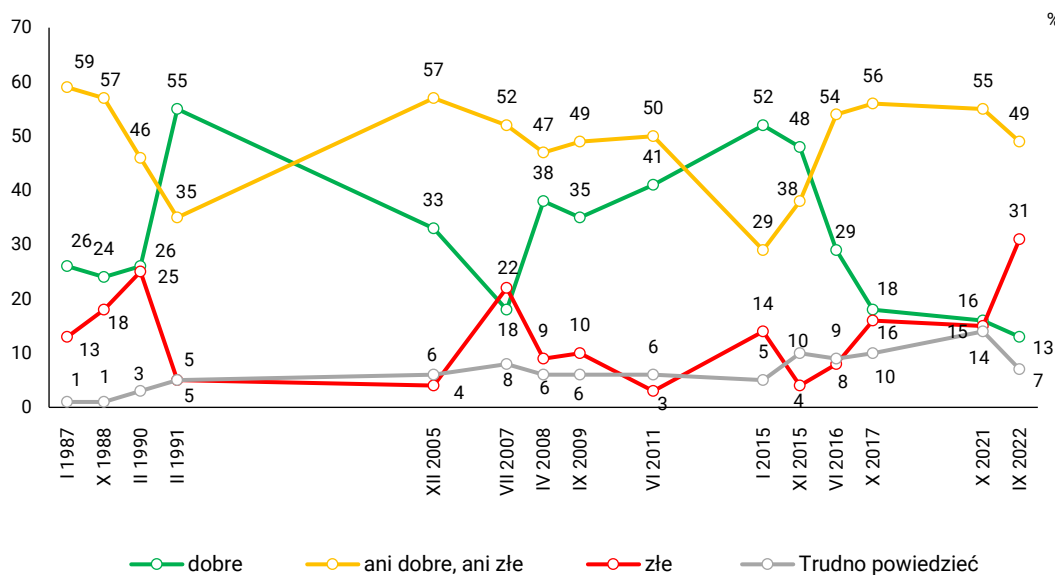
Czy, Pana(i) zdaniem, Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej?	Czy, Pana(i) zdaniem, uzyskanie przez Polskę odszkodowań od Niemiec jest możliwe czy nie?			
	Tak, w takiej wysokości, jakiej domaga się polski rząd	Tak, ale w mniejszej wysokości	Nie, w ogóle nie jest to możliwe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Tak	25	31	29	15
Nie	0	10	85	5
Trudno powiedzieć	0	7	46	47

## OCENA STOSUNKÓW POLSKO-NIEMIECKICH

Blisko połowa Polaków (49%) postrzega obecne stosunki polsko-niemieckie jako przeciętne – ani dobre, ani złe. Blisko jedna trzecia (31%) uważa, że są one złe, a tylko 13% określa je jako dobre. Oceny relacji polsko-niemieckich są najgorsze w historii badań CBOS na ten temat, prowadzonych od 1987 roku. Dotychczas tylko raz (w lipcu 2007 roku) mieliśmy do czynienia z przewagą ocen negatywnych nad pozytywnymi.

CBOS

RYS. 3. Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:



Spoleczne opinie o stosunkach między Polską a Niemcami charakteryzują się dużą dynamiką. W badaniach CBOS najlepiej były one oceniane w lutym 1991 roku, a zatem krótko po podpisaniu polsko-niemieckiego traktatu granicznego. Pozytywne oceny dominowały także pod koniec rządów koalicji PO–PSL w 2015 roku. Po objęciu władzy przez Prawo i Sprawiedliwość pod koniec 2015 roku postrzeganie stosunków między Polską a Niemcami dość szybko i bardzo wyraźnie pogorszyło się.

Stosunkowo najgorzej stan stosunków polsko-niemieckich oceniają osoby deklarujące duże lub bardzo duże zainteresowanie polityką. Wśród osób z największą uwagą śledzących to, co dzieje się w polityce, niemal połowa wypowiada się krytycznie o relacjach między Polską a Niemcami.

**TABELA 5**

Zainteresowanie polityką	Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:			
	dobrze	ani dobrze, ani złe	złe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Bardzo duże	9	35	48	8
Duże	8	48	41	3
Średnie	14	50	31	5
Niższe, niewielkie	14	49	26	10
Żadne	14	43	15	28

Niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych złe oceny stosunków polsko-niemieckich przeważają nad ocenami dobrymi. Wyjątek stanowią ludzie młodzi (w wieku od 18 do 24 lat), którzy częściej uważają je za dobre (24%) niż za złe (18%).

Przekonanie o raczej złych niż dobrych stosunkach z Niemcami przeważa wśród osób o różnych orientacjach politycznych i w elektoratach wszystkich ugrupowań cieszących się obecnie największym poparciem społecznym.

**TABELA 6**

Potencjalne elektoraty	Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:			
	dobrze	ani dobrze, ani złe	złe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Koalicja Obywatelska	17	37	43	3
Polska 2050 Szymona Hołowni	16	42	35	7
Lewica	15	43	38	4
Prawo i Sprawiedliwość	9	55	30	6
Konfederacja Wolność i Niepodległość*	3	56	38	3

\* Ze względu na niewielką liczebność wyborców tego ugrupowania w badanej próbie ich deklaracje należy interpretować z ostrożnością



Postrzeganie relacji między Polską a Niemcami jedynie w bardzo ograniczonym stopniu wiąże się ze stosunkiem do reparacji. Zarówno wśród osób dobrze oceniających stan wzajemnych stosunków, jak i wśród oceniających go negatywnie przeważa jednocześnie przekonanie, że należy ubiegać się o odszkodowania, oraz, że działania polskich władz zmierzające do uzyskania rekompensat nie przyniosą efektu.

\*\*\*

Większość Polaków popiera domaganie się przez Polskę reparacji wojennych, choć w ciągu ostatniego roku przybyło przeciwników tego posunięcia. Co ciekawe, mimo szerokiego poparcia politycznego dla sejmowej uchwały wzywającej Niemcy do rozmów na temat zadośćuczynienia za straty wojenne, sympatycy głównych ugrupowań opozycyjnych deklarują się raczej jako przeciwnicy niż zwolennicy ubiegania się o reparacje. Jednym z motywów niechęci wobec podnoszenia kwestii reparacji jest przekonanie, że nie przyniesie to oczekiwanego rezultatu i Polska nie otrzyma odszkodowań.

Reparacje wojenne są tylko jedną i zapewne nie najważniejszą z kwestii, które rzutują na postrzeganie stosunków polsko-niemieckich. Relacje między Polską a Niemcami są obecnie oceniane najgorzej w historii badań CBOS – lepiej niż obecnie oceniano je nawet pod koniec lat 80. Jako złe określa je blisko co trzeci Polak.

Opracowała

Beata Roguska